

Tudomány és oktatás a digitális korban

A felsőoktatási könyvtárak stratégiai fejlesztési irányai 2018–2023 között

Nagy Zsuzsanna, Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma

Hagyományok és kihívások VII. – Országos könyvtárszakmai rendezvény

ELTE Egyetemi Könyvtár

2018. augusztus 30.

Tianjin Binhai Library, „The Eye”, China

Bécsi Közgaz, Könyvtár

A jövő egyeteme, a jövő könyvtára
A könyvtár mint a tudás csomópontja

Előzmény

Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma

2016. – stratégia kidolgozása

A szervezet vagy az egyetemi könyvtárak?

nem stratégia → trendek, fejlesztési irányok

Közgyűjteményi főosztály – Felsőoktatásért felelős h. államtitkár

Munkaanyag kidolgozása:

Antal Istvánné, Magyar Képzőművészeti Egyetem Könyvtára

Karácsony Gyöngyi, Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti

Könyvtár

Kálóczi Katalin, ELTE Egyetemi Könyvtár

Dr. Keveházi Katalin, Szegedi Tudományegyetem Klebersberg Kunó

Egyetemi Könyvtára

Nagy Zsuzsanna, Budapesti Corvinus Egyetem Egyetemi Könyvtár

Elérhető: <http://ekk.org.hu/content/szakmai-anyagok>

Tartalom

- Cél: közös, közép távú fejlesztési irányok
- Javaslat: stratégiai célok elérését biztosító intézkedések
- Kiindulás: alapértékek, jövőkép, küldetés
- Alapok: nemzetközi trendek, helyzetelemzés, nemzeti stratégiákban megfogalmazott célok, kapcsolódási pontok
- Elemzési technikák
 - Kérdőíves felmérés
 - PGTTJ elemzés (környezeti hatások)
 - Porter-féle versenyerő-modell
 - Portfólió elemzés (BCG mátrix)
 - SWOT elemzés
- Fejlesztés kulcsterületeinek meghatározása
- Konkrét feladatok meghatározása
- Folytatás: lehetséges kormányzati beavatkozások, (jogszabály-módosítás, erőforrások reallokálása)

Egyetemi könyvtárak alapértékei

- A társadalom és a gazdaság, benne az egyének és közösségek fejlődésének elősegítése a magas színvonalú tudományos információhoz való minél szélesebb körű hozzáférés biztosításával
- A tudás, a tanulás és az innováció előmozdítása
- A felhasználók legmagasabb szintű kiszolgálása
- Szakmailag elkötelezett, etikus és felelős munkavégzés
- A demokrácia, a nyitottság és az együttműködés tisztelete

Küldetésnyilatkozat

A felsőoktatási könyvtárak az egész életen át tartó tanulás alapintézményei. Alapfeladatuk a fenntartó intézményeikben folyó oktatás, egyéni és csoportos tanulás és tudományos kutatás támogatása oktató, információközvetítő, szolgáltató és közösségformáló tevékenységükkel. Gondoskodnak intézményeik tudományos eredményeinek rendszerezett összegyűjtéséről és láthatóvá tételéről hazai és nemzetközi viszonylatban. Az egyetemeken felhalmozott, egyúttal a nemzeti tudásvagyon és a nemzeti kulturális örökség őrzői és kezelői.

Jövőkép - a felsőoktatási könyvtárak a 2020-as évek elején

- Egy dinamikusan fejlődő, teljesítményelvű **felsőoktatás**, valamint a hálózatosodó **tudományos intézményrendszer kulcsszereplői**
- digitális gyűjtemények építésével vezető szerepet játszanak a **tudományos eredmények megőrzésében és disszeminációjában**
- az innovatív tudományos kommunikáció és a nyitott tudomány támogatásával **segítik a magyar tudomány nemzetközi versenyképességét**
- **a digitális készségek és szolgáltatások fejlesztésének hálózati csomópontjai**
- az átvihető készségeket fejlesztő képzési programjaikkal és személyre szabott szolgáltatásaikkal **támogatják a tudásátadást és új tudás létrehozását**
- korszerűen felszerelt tanulási és közösségi tereik révén **hozzájárulnak a hallgatói eredményességhez,**
- a nyomtatott és digitális nemzeti **kulturális örökség** hozzáférhetővé tételének és **megőrzésének kulcsszereplői**

Erőforrás-elemzés kérdőíves felméréssel

- Felügyelet, szervezet, funkciók
munkáltatói-gazdálkodási: kancellár (79-93%), szakmai: rektor (25%),
kancellár (25%), rektorh. (39%), egyéb (11%)
szervezeti megoldás: központi könyvtár ill. egyéb, független
ellátóhelyek? koncepció - hatékonyság?
- Fizikai adottságok, munkahelyi létszám
58% nem jó (felújításra szorul)
- Informatikai helyzet
fejlesztendő, intézményi racionalizálási törekvések
- Szolgáltatások
korszerűsödő
- Állomány
e-források - EISZ, tankönyv-ellátás, e-könyvek

Portfólió-elemzés BCG-mátrixszal

SWOT- elemzés

ERŐSSÉGEK

BELSŐ TÉNYEZŐK

Pozitív dolgok, melyek jól működnek és van rá lehetőség, hogy még jobban működjenek.

Felhasználóképzés (kontakt órák)
Publikációs repozitórium üzemeltetés
Publikációs adatok kezelése
OA támogatás
Kutatástámogatás
Szerzői jogi tanácsadás
Hallgatói dolgozatok kezelése
Rendelkezésre állás (nyitva tartás, online elérés)
Saját fejlesztésű adatbázisok, tartalomfejlesztés
Kiadói szolgáltatások, egyéb funkciók
Speciális gyűjtemények és szolgáltatások

GYENGESÉGEK

BELSŐ TÉNYEZŐK

Negatív dolgok, melyek nem megfelelően működnek, de megvan a lehetősége a javításnak

Felsőoktatási könyvtárak jelentősége nem látszik

Kettős irányítási modell:

- Szakmai irányítás és felügyelet (kulturális terület)
- Intézményi-fenntartói irányítás (felsőoktatás)

Rohamosan változó felhasználói igények
Nagyfokú függés a pályázati forrásoktól
Szerzői jog körüli bizonytalanság
Megnövekedett adminisztratív terhek
Interneten elérhető digitális tartalmak
Országos állománydigitalizálási koncepció hiánya

Személyzet utánpótlás (munkaerőpiac, rendeletek, könyvtáros képzés)

KÜLSŐ TÉNYEZŐK

Korlátok, melyeket nem tudunk befolyásolni, csökkentik a siker esélyét

VESZÉLYEK

Online tutoriálok
Kapcsolattartás tanszékkel
Szolgáltatási terek műszaki-esztétikai állapota
IT infrastruktúra
Önkiszolgáló szolgáltatások folyamatos fejlesztése (hardver, szoftver)
Munkatársak kompetencia fejlesztése

KÜLSŐ TÉNYEZŐK

Adottságok, melyeket nem tudunk befolyásolni, de kedvezőek és építhetünk rájuk

LEHETŐSÉGEK

Egyetemi alaptervékenység követése
Egyetemi szervezeti fejlődés
Új tanulási környezet iránti igény
Bővülő információs csatornák, eszközök
Pályázati potenciál
Együttműködések
Kutatási adatkezelés támogatása
IT fejlesztés H2020-ban
EISZ Nemzeti Program
Tanszéki-intézeti könyvtárak rendszerének racionalizálása

A fejlesztés kulcsterületei

A gyűjtemények átértelmezése, fenntarthatóságuk biztosítása, a hozzáférés segítése

- Komplex gyűjtemények: - fizikai – digitális digitalizált, vásárolt-előfizetett – saját előállítású, megőrzés és felhasználás szempontjai
- Feladatok
 - feltártság és láthatóság növelése, korszerű könyvtári platform (*beavatkozási pont*)
 - kiválasztott gyűjteményrészek megőrzése (összehangolva)
 - EISZ program folytatása (magyar tartalom is)
 - digitalizálás (KDS,...?).
 - egyetemi digitális tartalmak elérhetősége (szabványosítás, közösségi platformok, stb.)
 - egyetemi digitális tartalomfejlesztés segítése, szolgáltatása
 - könyvtárak által fejlesztett digitális gyűjtemények integrálása tartalomszolgáltató rendszerekbe
 - digitális kompetenciák fejlesztése (hozzáférés segítése)

Kutatástámogatás, tudásmenedzsment, a tudományos eredmények disszeminációja

- Könyvtári alapfeladat: kutatástámogatás, intézményi tudásmenedzsment, nyílt elérésű tudomány
- Feladatok
 - nyílt hozzáférésű közzétételi csatornák (repozitóriumok, OA folyóiratok) működtetése
 - intézményi repozitóriumok beépítése a kutatási ciklusba, intézményi kutatási információs rendszerekhez (CRIS) illesztés
 - új szemléletű tudásmenedzsment támogatása a tudományos kommunikáció új formáinak bemutatásával (OA, közösségi lektorálás, közösségi médiumok, alternatív hatásmérés...)
 - nyílt hozzáférés piaci modelljének alakítása(közzétételi díjak, kiadói kettős haszonszerzés, keretmegállapodások, stb.)
 - kutatási adatkezelés támogatása, kutatási adatok nyilvánosságának és újrahasznosíthatóságának népszerűsítése
 - etikus és felelős kutatási modellek és magatartás támogatása

A hallgatói eredményesség támogatása, tanulástámogatás

- Tananyag és irodalom, tanulási tér, tanulási és információfelhasználási készségek fejlesztése, idegen nyelv oktatás bázisa
- Feladatok
 - információ-felhasználási és egyéb speciális tréningek, konzultációk
 - tanulási készségek fejlesztését szolgáló oktatás és személyre szabott tanácsadás
 - hallgatói sikerességet és a forráshasználatot támogató online segédletek, e-learning objektumok
 - tantervbe illesztett, kredites képzések (információ-felhasználás, hivatkozás, tudományos és szakmai kommunikáció...)
 - csoportos tanulás támogatása – rugalmas tanulási terek, IT eszközök és alkalmazások
 - nyelvi laborok és digitális anyagok (*beavatkozási pont*)
 - akadálymentesség – terek és elektronikus alkalmazások
 - hallgatói dolgozatok kezelése, megőrzése, plágium detektálás (*beavatkozási pont*)

Közvetítő eszközök és mechanizmusok

Humán erőforrás, vezetés, szervezeti kultúra, szakértelem

- Szakemberek – képzettség, létszám, fizetések (könyvtárosképzés, továbbképzés, önképzés...)
- Gyors változások: felsőoktatás, tudomány, könyvtári tevékenységek – stratégia, szakmai politikák, szervezeti kultúra
- Feladatok
 - munkaerő utánpótlást biztosító, egyéni pályaépítést támogató humánpolitika kidolgozása
 - teljesítményértékelés rendszerének kidolgozása, alkalmazása, teljesítményelvű bérezés lehetőségének megteremtése
 - javaslattétel az ezt támogató szabályozási környezet és versenyképes bérezés kialakítására (*beavatkozási pont*)
 - szervezeti struktúrák újragondolása (hierarchia meghaladása, szakértelmen és együttműködésen alapuló önálló munka)
 - könyvtárosképzés tartalmának megújítása
 - folyamatos kompetenciafejlesztés, ehhez finanszírozási források szerzése (*beavatkozási pont*)

Kommunikáció, márképítés

- láthatóság, sikerek, könyvtári szolgáltatásokban rejlő lehetőségek, harmadik misszió... → **márkaépítés**
- minden érintett bevonása
- Feladatok
 - kommunikációs csatornák kialakítása a fenntartó és minden felhasználói kör irányába
 - jelenlét a közösségi hálózatokon
 - eredmények bemutatása – média megjelenések, konferenciák...
 - partner kapcsolatok erősítése (felhasználói csoportok, szervezetek, szervezeti egységek, cégek...)
 - használói csoportok és munkatársak szokásainak, elégedettségének monitorozása (UX is), visszacsatolás
 - kompetenciafejlesztés a PR és marketing terén

Dióhéj

➤ Kulcsterületek

- a digitalizálást és a nemzeti kulturális örökség megőrzését magában foglaló **gyűjteményépítés**,
- a nemzetközi hálózatokba beágyazott magyar **tudomány támogatása**,
- a felsőfokú oktatás és a **hallgatói eredményesség** előmozdítása

➤ Gyengeségek, veszélyek

- finanszírozás bizonytalanságából eredő infokommunikációs lemaradás,
- humán erőforrás utánpótlásának és megtartásának nehézségei
- munkatársi kompetenciák avulása,
- szerzői jogi szabályozás problémái,
- szabályozási környezet nehézkessége

➤ A siker alapfeltételei

- egymással és más érintettekkel kiépített partneri együttműködés,
- a fenntartóval folytatott párbeszéd és visszacsatolás,
- közép és hosszú távú célok és feladatok helyes meghatározása,
- stabil és egyenletes jogi és finanszírozási környezet

Köszönöm megtisztelő figyelmüket

St John's College, Cambridge's Old Library